

ALOCUȚIUNEA PREȘEDINTELUI CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI, LUZIUS WILDHABER, CU OCAZIA CONFERIRII TITLULUI DE *DOCTOR HONORIS CAUSA* AL UNIVERSITĂȚII BUCUREȘTI

Doamnelor și domnilor,

Vreau să vă spun că sunt foarte fericit că sunt aici printre dumneavoastră și vreau să vă mulțumesc foarte sincer pentru amabila dumneavoastră invitație și pentru primirea călduroasă și colegială.

Vă rog să-mi permiteți să adaug că pentru mine este o mare onoare, un mare privilegiu și o mare bucurie să primesc titlul de *Doctor honoris causa* din partea prestigioasei dumneavoastră universități.

Vă mulțumesc din toată inima!

Permiteți-mi să reafirm, de această dată în limba franceză, că pentru mine este un mare privilegiu să mă aflu printre dumneavoastră și de a fi onorat de Universitatea dumneavoastră a cărei reputație este desăvârșită. Onorâă pe mine, dumneavoastră onorați de asemenea Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În consecință, cea mai mare parte a discursului meu se va referi la protecția drepturilor omului și la Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

În cursul carierei mele universitare, am fost deseori atras de temele de graniță dintre dreptul național și dreptul internațional. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, cu privire la care am început să public de treizeci și unu de ani, constituie una din aceste teme la frontiera dintre dreptul național și dreptul internațional. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care este ultimul post de veghe al Convenției, fixează criteriile europene minime într-un sistem subsidiar. Însă, acolo unde statele nu se conformează regulilor minimale, Curtea intervine și se face văzută, uneori mai mult decât ar dori, fiindcă activitatea ei depinde în definitiv de vigilența și de simțul de responsabilitate al organelor judiciare interne.

Două sau trei consecințe rezultă din această subsidiaritate a sistemului Convenției. Eu formulez prima consecință sub forma unui mesaj adresat tribunalelor româ dați toată atenția rolului ce vă revine de tribunale naționale de protecție a drepturilor omului și aplicați Convenția noastră direct prin deciziile dumneavoastră. Procedă astfel, aplicați nu numai textul Convenției, ci, în același timp, jurisprudența Curții noastre. În acest fel, drepturile omului, democrația și statul de drept vor deveni o realitate vie.

Autorităților naționale le-aș adresa mesajul următor: lăsați instanțele judecătorești româ să-și facă munca lor, sprijiniți-le, dați-le mijloacele bugetare necesare și aduceți la îndeplinire hotărâ lor.

Instanțele judecătorești româ au nevoie de sprijinul dumneavoastră. Cum spunea atâ de bine Alexander Hamilton în "*The Federalist*": "*Guvernul deține sabia,*

parlamentul gestionează bugetul, curțile și tribunalele nu au decât independența lor. Dar misiunea lor este să realizeze justiția în cadrul activității de guvernare, și, mai mult decât de sabie și de buget, este nevoie și de justiție".

De asemenea, un al treilea și scurt mesaj îl adresez Guvernului și Parlamentului: Curtea de la Strasbourg vă este recunoscătoare că dumneavoastră aduceți la îndeplinire cu rapiditate hotărâ sale. Însă, uneori, nu este de-ajuns să fie executată o hotărâ într-o cauză dată. Adeseori trebuie să fie remediată situația care a condus la încălcarea drepturilor omului, modifică legislația, ceea ce este de natură să corecteze deficiențele de o manieră generală și, în plus, vă permite să faceți economii.

Evoluția în materia drepturilor omului a fost impresionantă și, în acești ultimi ani, rapidă. Noi începusem secolul XX cu un drept internațional care vedea numai statele suverane ca actori liberi de orice constrâ și de orice control, avâ dreptul de a face război, precum și cel de a trata atâ pe cetățenii lor, câ și pe străini ca pe obiecte al căror statut juridic era definit numai de dreptul național, cu corolarul existenței unei obligații de neintervenție a statelor terțe în domeniile care țineau de competența internă. Printre acestea figurau drepturile fundamentale ale indivizilor. Noi începem secolul XXI cu indivizi care au devenit subiecte de drept internațional și o Curte Europeană a Drepturilor Omului care constituie ilustrarea cea mai spectaculoasă a acestei schimbări de filozofie.

Noțiunea de suveranitate a evoluat, de asemenea. La începutul secolului XX, suveranitatea era, de obicei, interpretată în mod abuziv ca fiind un drept absolut de a nu recunoaște obligațiile internaționale, democrația, drepturile omului și ale minorităților. Din fericire, astăzi, lucrurile nu mai sunt astfel. Suveranitatea modernă trebuie să fie înțeleasă ca fiind tocmai limitată de principiile menționate cu imperativul respectării drepturilor omului și ale minorităților, a democrației și a statului de drept.

În același timp, la începutul secolului XX, numai statele suverane puteau să-și vadă angajată responsabilitatea lor în dreptul internațional, și nu șefii de stat sau de guvern, nici orice alt individ. La începutul secolului XXI, avâ în vedere drepturile recunoscute indivizilor, apare firească impunerea unor obligații specifice șefilor de state și de guverne, iar viitoarea Curte penală internațională va apare ca un complement al jurisdicțiilor regionale în materia drepturilor omului.

Dreptul internațional al statelor absolut suverane de la începutul secolului XX tindea, prin esența sa, să favorizeze *status quo*-ul. El privilegia ordinea în raport cu legalitatea, chiar atunci câ aceasta justifica suveranitatea agresorilor, a tiranilor și a asasinilor. Or, aceasta are întotdeauna un sfâșit. "*Ordinea*" care favorizează pe tirani și pe asasini nu mai este o ordine, ci o domnie a nedreptății și a arbitrariului.

Permiteți-mi să urc mai sus în istorie. Din antichitate și pâă în evul mediu, teoriile politice europene s-au străduit să modereze puterea suveranilor, să orienteze statele către binele comun și dreptate. În cuvinte de uimitoare și vizionară semnificație profetică, în urmă cu 750 de ani, Bracton cerea, în anul 1250, venirea la putere a statului de drept și restrâ, pâă atunci fără limite, a puterilor statului și ale regelui. Chiar regele, afirma el, trebuia să se supună lui Dumnezeu și legii, fiindcă numai legea îl face rege (*quid lex facit regem*). În opinia lui, într-adevăr, acolo unde domnea arbitrariul, și nu legea, nu exista rege.

Să revenim acum la vremurile noastre și la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, astfel cum este ea organizată pe baza Protocolului nr.11 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, și care se compune dintr-un număr de judecători egal cu cel al statelor contractante, adică 41. Aceasta este cea mai mare jurisdicție internațională care a existat vreodată. Cu excepția a șase state ale ex-Uniunii Sovietice și ale ex-Iugoslaviei (Belarus, Armenia, Azerbaidjan, Serbia, Muntenegru și Bosnia-Herțegovina), ansamblul statelor europene sunt membre ale Consiliului Europei și au ratificat Convenția Europeană a Drepturilor Omului, de la Reykjavik la Vladivostok, de la Lisabona la Chișinău. Dacă limbile oficiale ale Curții sunt engleza și franceza, cererile pot fi formulate în oricare din limbile oficiale ale celor 41 de state contractante, care sunt, astăzi, 37.

Curtea are în prezent de judecat un total de circa 13.850 de cereri înregistrate. Ea primește în jur de 650 de scrisori și mai mult de 200 de apeluri telefonice internaționale pe zi. Numărul de cereri a crescut, în fiecare din cei trei ani precedenți, cu 25 până la 30% în raport cu anul precedent. 30% din procesele pendinte provin de la 17 din noile state membre ale Europei centrale și orientale, 19% din Turcia, 51% din statele Europei occidentale. A soluționa o asemenea afluență de cereri reprezintă pentru noi cea mai mare provocare. Curtea a început o dublă reflexie, mai întâi pentru a răspunde la întrebarea dacă este posibil să raționalizeze și să accelereze rezolvarea cererilor vădit nefondate și eventual a celor vădit întemeiate și apoi dacă vom avea nevoie de o *"reformă a reformei"* și, implicit, de o modificare a celui de al 11-lea Protocol adițional.

Curtea noastră are incitantă și, uneori, exaltantă sarcină de a face din drepturile omului o realitate în întreaga Europă. Și cum drepturile omului se înscriu într-un context global, noi avem ca misiune esențială să dăm un conținut tangibil atât noțiunilor elementare, cât și principiilor democratice, statului de drept și drepturilor minorităților prin prisma deciziilor jurisdicțiilor statelor membre care privesc protecția drepturilor omului într-o societate democratică.

Uneori, aceasta este ca o plimbare într-o grădină înflorită unde descoperi mereu noi culori și noi tonalități. Eu nu pot rezista tentației de a vă da câteva exemple. În cauza *"Buscarini contra San-Marino"*, cei doi reclamânți fuseseră aleși în Parlamentul statului San-Marino, însă refuzaseră să depună jurământ pe Sfânta Evanghelie cerut deputaților. Curtea a considerat că această condiție de jurământ încalcă dreptul la libertatea religioasă.

În cauza *"Selmouni contra Franței"*, un traficant de droguri franco-marocan, arestat preventiv, suferise din partea polițiștilor maltratări atât de grave încâ șase certificate medicale numărau în jur de patruzeci de răni vizibile, repartizate pe tot corpul.

Nici o explicație plauzibilă nefiind furnizată de Guvernul francez, Curtea a decis că cel în cauză fusese torturat.

În cauza *"Immobiliare Soffi/Italia contra Italiei"*, o societate italiană era proprietara unui apartament care fusese dat în locație. Cu toate că contractul de închiriere expirase și că o ordonanță de luare în posesie fusese dată, societatea, în pofida a cincisprezece încercări de a obține executarea acestei ordonanțe, nu a putut să

recapete posesia apartamentului decâ la decesul locatarului, adică doisprezece ani mai târziu de data la care hotărâ judecătorească de punere în posesie trebuia executată. Curtea a reafirmat ceea ce deja spusese în cauza "*Hornsby contra Greciei*", în sensul că dreptul de acces la justiție garantat de articolul 6 al Convenției ar fi iluzoriu dacă statele ar permite ca hotărâ judecătorești obligatorii și definitive să rămână inoperante, în detrimentul uneia dintre părți.

Curtea s-a confruntat cu probleme privind libertatea de expresie și libertatea presei. Astfel, în contextul vântorii de foci în Nordul Norvegiei, s-a pus problema dacă un raport critic emis de un inspector trebuia să fie analizat ca o defăimare a membrilor echipajului unui vas, ceea ce Curtea a negat. Pot să mai citez dificila problemă de a ști dacă discuțiile critice ale situației kurde în Turcia trebuie să fie analizate ca o incitare la violență sau ca o punere în pericol a unității țării.

În două cauze recente, "*Amonn contra Elveției*" și "*Rotaru contra Româ*", Curtea a confirmat că stocarea datelor privind "*viața privată*" intră în domeniul articolului 8 al Convenției. În cauza "*Rotaru*", datele privind activitatea unui băiat de 16 ani și a unui student fuseseră culese de foarte mult timp (mai mult de 50 de ani într-un caz și 63 în altul) sub vechiul regim. Aceste date, despre care un tribunal româ constatare că în parte erau false, continuaseră să fie păstrate în fișiere, fără garanții adecvate și efective contra abuzului. Curtea a constatat violarea articolelor 8, 13 și 6 paragraful 1 al Convenției.

Curtea noastră se străduiește, prin concluziile și hotărâ sale, să favorizeze o abordare înțeleaptă și echilibrată a unui viitor pan-european. Noi facem parte din societatea pluralistă și democratică pe care o descriem în hotărâ noastre. Acestea nu sunt definitive, pentru că noi am fi infailibili, dar ele sunt totuși definitive, cineva trebuind să aibă ultimul cuvânt și noi suntem conștienți de aceasta.

Privite înainte de la Strasbourg, nici un stat nu este perfect în ceea ce privește respectarea drepturilor omului. Să fim sinceri, perfecțiunea în această privință este departe de a fi atinsă. Ceea ce se poate aștepta, în schimb, și ceea ce se așteaptă efectiv, este ca toate statele să colaboreze în mod onest și efectiv pentru a face din toată Europa un loc unde se respectă mai bine demnitatea tuturor ființelor umane. Drepturile omului nu sunt centralizate la Strasbourg. Ele aparțin tuturor. Ajutați-ne, vă rog, să fie respectate.

București, 23 iunie 2000